

125 BİN ÇOCUK İŞÇİ OKULA GİTMİYOR, 30 BİNİ HIÇ GİTMEMİŞ

Burak Darbaz* ve Gökçe Uysal-Kolaşin**

Yönetici Özeti

Türkiye, 1994-2006 arasında 6-14 yaş arasında çalışan çocukların oranını yüzde 8,5'ten yüzde 2,6'ya düşürmüştür. Buna rağmen, bu oran genç nüfusun yoğun olduğu Türkiye'de halen 320 bin çalışan çocuk demek. Çalışan 207 bin erkek çocuğun 70 bini, 113 bin kız çocuğun 55 bini okula devam etmiyor. Okula devam etmeyen toplam 125 bin çocuk işçinin yaklaşık 30 bini hiç okula gitmemiş.

Çalışan çocukların 204 bini ücretsiz aile işçisi, 109 bini ücretli, maaşlı ya da yevmiyeli olarak istihdam ediliyor. Çalışan erkek çocukların yüzde 50'si, kız çocukların yüzde 72'si tarlada çalışıyor. Geriye kalanların büyük bir kısmı düzenli işyerlerinde çalışıyor.

Bu çocukların 2030 yılında 25-35 yaş aralığında olacakları göz önünde bulundurulunca durumun vahameti ortaya çıkıyor. Uzun dönemli büyüme için Türkiye'nin beşeri sermayeye yatırım yapması gerekiyor. Zorunlu eğitim çağındaki çocukların eğitim sistemine entegre edilmeleri, okula devam eden çocuk işçilerin ise eğitimlerine odaklanmalarının sağlanması elzemdir.

6-14 yaş arasında 320 bin çocuk işçi var

Türkiye, 1992'de Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) *Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı*'na (IPEC) katıldığından beri çocuk işçiliğiyle mücadelede önemli bir yol katetti. Bu çerçevede Türkiye, 1998'de minimum çalışma yaşını 15 olarak belirleyen ve 2001'de en kötü şartlardaki çocuk işçiliğinin yasaklayan 138 ve 182 sayılı ILO sözleşmelerini kabul etmiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın *Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi*, 2014 yılında 15 yaş altı çocuk işçiliğinin tamamen ortadan kaldırılmasını öngörülmektedir.

Çalışmamız, TÜİK'in 2006 Çocuk İşgücü Anketi verilerini kullanarak Türkiye'deki 6-14 yaş arası çocuk işçilerin güncel bir profilini çizme amacı taşımaktadır. Anketteki örneklemin Türkiye çapında temsil gücü vardır ve 6-14 yaş arası nüfus olan 12,478,000 çocuğu temsil etmektedir.

Tablo 1 Türkiye'de 6-14 yaş arası çocuklar

	1994	1999	2006
6-14 yaş arası çalışan çocuk sayısı	974 000	511 000	320 000
6-14 yaş arası toplam çocuk sayısı	11 406 000	12 065 000	12 478 000
6-14 yaş arası çalışan çocuk oranı	%8,5	%4,2	%2,6

Tablo 1, 1994-2006 arasında Türkiye'de çocuk işçiliği ile ilgili temel göstergeleri vermektedir. 6-14 yaş arası çocukları arasında istihdam edilenlerin oranı 1994'te yüzde 8.5 iken, bu oran 1999'da yüzde 4.2'ye ve 2006'da yüzde 2.6'ya düşmüştür. Buna rağmen TÜİK Çocuk İşgücü Anketi verilerine göre

* Araştırma Görevlisi, Burak Darbaz, **betam**, burak.darbaz@bahcesehir.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr. Gökçe Uysal-Kolaşin, **betam**, gokce.kolasin@bahcesehir.edu.tr

2006 yılında hala 6 ile 14 yaş arasında 320 bin çocuk çalışmaktadır (Tablo 1). Türkiye'nin çocuk işçiliği konusunda hala kat edilecek önemli bir mesafesi olduğu söylenebilir. 6-14 yaş arası kız çocukların yüzde 1,8'i, erkek çocukların yüzde 3,3'ü çalışmaktadır. 320 bin çocuk işçinin yüzde 35'i kız, yüzde 65'i erkektir.

Çalışan 70 bin erkek çocuk ve 55 bin kız çocuk okula gitmiyor

2006 yılı itibarıyla 6-14 yaş arası çocuk işçilerin yüzde 61,2'si hem çalışıp hem eğitimlerine devam ediyorlar. Buna ek olarak, 70 bin erkek, 55 bin kız çocuk okula gitmiyor. Oranlara bakarsak 6-14 yaş arasında çalışan erkek çocukların yüzde 33,5'i, kız çocukların yüzde 48,5'i okula devam etmiyor. Erkek ve kız çocuklar arasındaki böyle bir fark olması, kız çocuklarına uygulanan cinsiyet ayrımcılığının sonucudur.

Tablo 2 Çocuk işçilerin okula devam durumu

Okula devam durumu	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Devam ediyor	196 077	%61,2	137 915	%66,5	58 161	%51,5
Devam etmiyor	124 178	%38,8	69 455	%33,5	54 723	%48,5
Toplam	320 254	%100	207 370	%100	112 884	%100

Tablo 3, okula devam etmeyen çocuk işçilerin eğitim durumunu daha detaylı olarak sunmaktadır. Bu çocuklar zorunlu eğitim çağını tamamlayamadan okulu bıraktıkları için en fazla ilköğretim mezunu olabilirler. Okula devam etmeyen çocuk işçilerin %52,7'si ilköğretimden mezun olduktan sonra okumayı bırakmış, %23,2'si ilköğretimi bitirmeden okulu terk etmiş, %24,1'i ise hiç okula gitmemiş.

Tablo 3 Okula devam etmeyen çocuk işçilerin eğitim durumu

Okula devam etmeyenlerin durumu	Toplam	
	Sayı	Oran
Bir okuldan mezun olmuş	65 431	%52,7
Bir okuldan mezun olmadan terk etmiş	28 846	%23,2
Hiç okula gitmemiş	29 901	%24,1
Toplam	124 178	%100

Hiç okula gitmemiş 6-14 yaş arası çocukların %47,9'unun hiç okula gitmemelerinin ana sebepleri, çocukların çalışmak zorunda olması ve okul masraflarını karşılayamamasıdır. 6-14 yaş aralığında çalışan ve hiç okula gitmemiş olan yaklaşık 30 bin çocuğun yüzde 64,6'sı kız. Kız çocuklarda hiç okula gitmemiş olmanın başka bir önemli sebebi ise yüzde 31,2 ile ailenin izin vermiyor olmasıdır (Tablo 4).

Tablo 4 Hiç okula gitmemiş olan çocuk işçilerin okula gitmeme sebepleri

	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Aile izin vermiyor	7 995	%26,7	2 059	%19,0	5 935	%31,2
Çalışmak zorunda	7 087	%23,7	1 737	%16,0	5 350	%28,1
Okul masraflarını karşılayamıyor	7 233	%24,2	3 502	%32,2	3 731	%19,6
Diğer	3 272	%10,9	1 262	%11,6	2 011	%10,6
Okul uzak	1 201	%4,0	395	%3,6	806	%4,2
Yaşı büyük	1 336	%4,5	549	%5,1	786	%4,1
Okul yerine meslek öğrenmiş	1 211	%4,1	793	%7,3	418	%2,2
Hasta veya özürlü	567	%1,9	567	%5,2	-	%0,0
Toplam	29 901	%100	10 864	%100	19 036	%100

Çalışan erkek çocukların yüzde 50'si, kızların yüzde 72'si tarım sektöründe

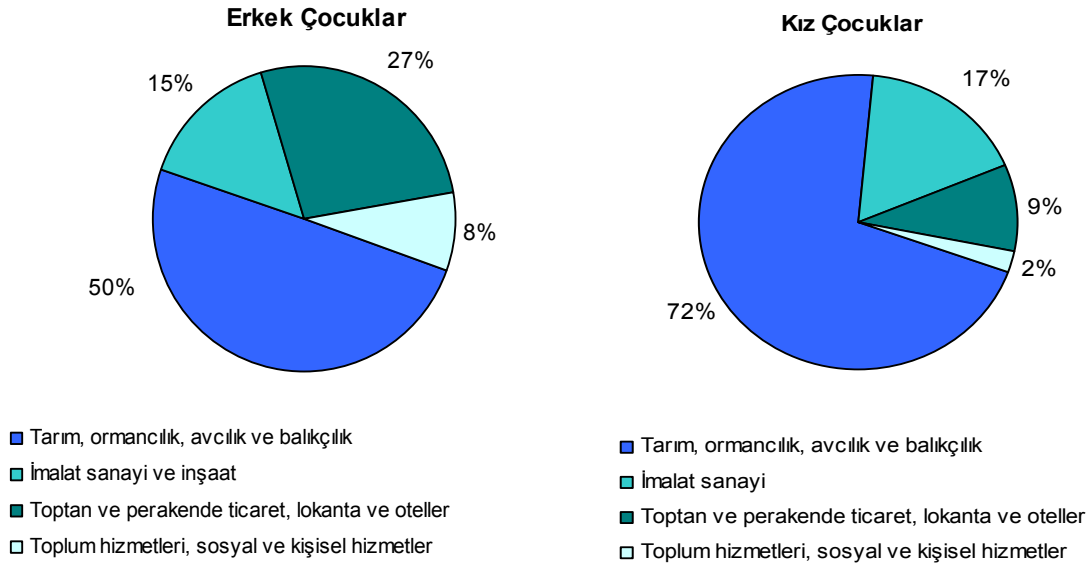
6-14 yaş arasında çalışan 320 bin çocuğun 204 bini ücretsiz aile işçisi, 109 bini ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak çalışıyor. Geri kalan 7 bini kendi hesabına çalışıyor.¹

Tablo 5 6-14 yaş arası çocuk işçilerin çalıştıkları işlerdeki durumları

İşteki durum	Toplam	
	Sayı	Oran
Ücretsiz aile işçisi	204 326	%63,8
Yevmiyeli	66 104	%20,6
Ücretli veya maaşlı	43 160	%13,5
Kendi hesabına	6 665	%2,1
Toplam	320 254	%100,0

Çocuk işçilerin büyük bir bölümü (kızların yüzde 72'si, erkeklerin yüzde 50'si) tarım sektöründe çalışmaktadır. Dikkat çeken başka bir nokta ise imalat ve inşaat sektörleridir. Çalışan kızların yüzde 17'si imalat sektöründe çalışmaktadır. 19 bin kız çocuk ve 26 bin erkek çocuk imalat sektöründe çalışmaktadır. İnşaat sektöründe çalışan erkek çocuk sayısı 5 bindir. Erkek çocuklarının azımsanamayacak bir kısmı da ticaret, lokanta ve oteller sektöründedir.

Şekil 1 6-14 yaş arası erkek ve kız çocuk işçilerin çalıştıkları sektörler

Tarla ve bahçede çalışan çocuk işçi oranı, erkeklerde %45,7, kızlarda %69,6'dır. Bunu, erkeklerde de kızlarda da düzenli işyeri izlemektedir. Erkek çocuklarda seyyar veya sabit olmayan işyerlerinde çalışma oranı %10,5'tur. Buna karşılık kız çocukların %5,1'i evlerinde çalışmaktadır. Görüldüğü gibi çalışan kızların yüzde 75'i tarla ve bahçelerde veya evlerinde çalışmaktadır. Buna karşın erkek çocukların düzenli işyerlerinde ve seyyar işlerde çalışma ihtimalleri daha yüksektir.

¹ Kendi hesabına çalışan çocukların büyük bir kısmı seyyar satıcı olarak çalışıyor, bir kısmı da evden çalışıyor.

Tablo 6 Çocuk işçilerin çalıştıkları işyerlerine göre dağılımı

Çalışılan işyeri	Toplam		Erkek		Kız	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Tarla ve bahçe	173 376	%54,1	94 789	%45,7	78 587	%69,6
Düzenli işyeri	111 573	%34,8	85 428	%41,2	26 146	%23,2
Seyyar veya sabit olmayan işyeri	22 637	%7,1	21 688	%10,5	949	%0,8
Evde	7 112	%2,2	1 370	%0,7	5 742	%5,1
Pazar yeri	5 557	%1,7	4 095	%2,0	1 462	%1,3
Toplam	320 254	%100	207 370	%100	112 884	%100

6-14 yaş arasında çalışan çocukların oranı yüzde 2,6'ya düşmüş olmasına rağmen, genç nüfusun yoğun olduğu Türkiye'de halen 320 bin çocuk demek. Bu çocukların 125 bini okula gitmiyor. Okula gitmeyenler arasında yaklaşık 30 bin çocuk hiç okula gitmemiş. Bunların yaklaşık 20 bini kız.

En fazla ilköğretim mezunu olan, yaklaşık yarısı okula devam etmeyen ve azımsanamayacak bir bölümü hiç okula gitmemiş bu çocuklar getirisi çok düşük işlerde vasıfsız işçi olarak çalışmaktalar. Okulu bırakmış olanlar, çalışma hayatlarının geri kalanında da daha iyi koşullarda çalışma olanaklarına sahip olamayacaklar. Okula devam edenler ise okulla çalışmayı bir arada yürütmek zorundalar. Vasıfsız işçi olarak işgücü arzlarının getirisi çok düşüktür. Bu çocukları çalıştırmak yerine eğitim seviyelerini artırmak Türkiye'nin beşeri sermayesini artıracak ve dolayısıyla ekonomik açıdan daha verimli olacaktır.

Bu çocuklar 2030 yılında 26-35 yaşına gelip, işgücü piyasasının belkemiğini oluşturacaklar. Genç nüfusun yarattığı demografik olanaklar penceresinden faydalanarak uzun vadeli yüksek büyümeyi yakalamak için nüfus büyümesini desteklemek yerine varolan nüfusun eğitimine önem vermek daha verimli bir politika olacaktır.